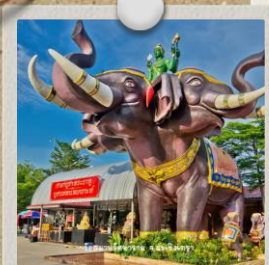

PANTONE 108 C

วัดกับชุมชน

พระมหาขวัณชัย กิตติเมธี,ดร.

อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

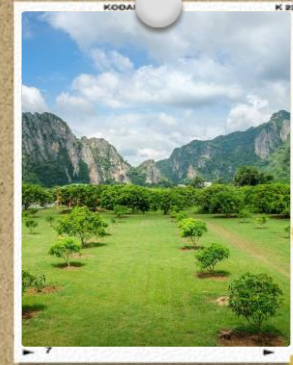
หัวข้อนำเสนอ

1. แนวคิดเรื่องวัด/บทธาตของวัด/วัดในสมัยพุทธกาล/วัดในปัจจุบัน
2. แนวคิดเรื่องความต้องการของชุมชน
3. วัดสมานรัตนาราม
 - ประวัติ/ลักษณะ/บทธาต/การบริหาร
 - วัดกับชุมชน ความต้องการปัจเจกบุคคล/ความต้องการของชุมชน/รูปแบบการบริหารวัดที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน

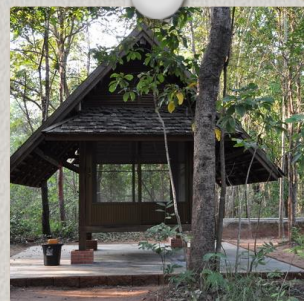
วัดในสมัยพุทธกาล

- X 1. อาราม เป็นสถานที่อยู่ เป็นสวนป่า ไม่มีสิ่งปลูกสร้างมากนัก สภาพการเป็นอยู่แบบไม่วุ่นวาย
- X เป็นสถานที่ใกล้ป่า ดุर्मรีน สงบ
- X ลักษณะอารามนี้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตช่วงแรกของบรรพชิตที่เน้นการอยู่แบบสันโดษ
- X สิ่งที่จะเหมาะแก่การเป็นอาราม เรียกว่า **อารามวัดฤ** หมายถึงพื้นที่ที่มีได้ปลูกพืชหรือไม้กอ ปรับเป็นพื้นที่ไว้ อาจล้อมรั้วไว้หรือมิได้สถานที่เหล่านี้มักจะไม่มีสิ่งปลูกสร้าง
- X ส่วนที่อาศัยก็จะเป็นถ้ำหรือเพิงไม้พอได้อยู่อาศัยได้เป็นครั้งคราว จึงไม่มีความถาวรของสิ่งก่อสร้าง

2. วิหาร

- x เป็นสถานที่อยู่ โดยมีเสนาสนะหรือสิ่งปลูกสร้างปรากฏอยู่ในพื้นที่
- x วิหารเป็นสถานที่พักหรือตามความหมายน่าจะตรงกับคำว่า กุฏิ ซึ่งเป็นเสนาสนะสำหรับอาศัยอยู่ของพระภิกษุ
- x ที่พักของพระพุทธเจ้าเรียกว่า คันธกุฏิ

3. อาวาส

1. สถานที่ที่มีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุ รวมถึงมีสังฆกรรมและวินัยในการเป็นข้อปฏิบัติที่ชัดเจน อาวาสจึงเป็นความหมายของอยู่โดยมีลักษณะของหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติเสียเป็นส่วนใหญ่
2. อาวาสมีเจ้าของดูแล เรียกว่า เจ้าอาวาส (อาวาสโก) “เตน โข ปน สมเณ กสสปโคตโต นาม ภิกขุ ปงฺกธายํ อาวาสโก โทติ ฯ คำแปล สมัยนั้น ภิกษุชื่อกัสสปโคตร เป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่ตำบลปงกธา” (พระไตรปิฎกเล่มที่ 20 ข้อ 92 หน้า 320)
3. อาวาสเป็นสถานที่อยู่ที่มีทั้งพระภิกษุและฆราวาสในฐานะผู้ถวายและดูแล เมื่อมีกิจที่ต้องกระทำเกี่ยวกับอาวาสต้องแจ้งเจ้าของ “ถ้าอาวาสนั้นทรุดโทรม ฟังบอกแก่ใครๆ คือ จะเป็นเจ้าของอาวาสหรือเครือญาติของเจ้าของอาวาสนั้น” (อรรถกถาพระวินัยปิฎก จุฬวรรค 323/438-439)

บทบาทของวัดในสมัยพุทธกาล

1. **วัดเป็นสถานที่พักอาศัย** เบื้องต้นของการมีวิหารในทางพระพุทธศาสนา มาจากการสร้างเพื่อการอยู่อาศัย
2. **วัดเป็นสถานที่ทำสังฆกรรม** เมื่อมีพระภิกษุมายู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดมีการทำกิจกรรมร่วมกัน
3. **วัดเป็นสถานที่ประกอบบุญกุศล** วัดเป็นสถานที่ถวายอาหาร และบำเพ็ญทานในเบื้องต้น

วัดในสมัยปัจจุบัน

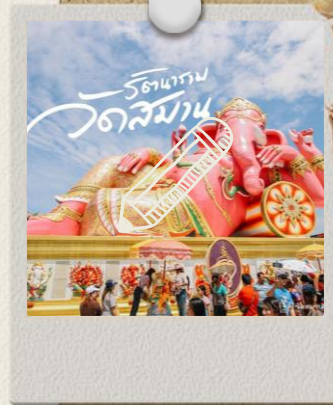
1. วัดคามวาสี คือวัดของหมู่บ้านหรือวัดประจำหมู่บ้าน
2. วัดอรัญญวาสี คือ วัดป่าสำหรับพระวิปัสสนาธุระ เป็นวัดที่แยกตัวออกต่างหากจากชุมชน แต่ในความเป็นจริงก็ยังมีความสัมพันธ์กับทางสังคมกับคนในชุมชน
3. วัดนครวาสี คือ วัดของเมืองที่ส่วนใหญ่จะไม่มีพระอยู่เท่าใด อีกทั้งเป็นวัดที่มีการสร้างพระสถูปเจดีย์ พระวิหาร พระพุทธรูป และแหล่งศาสนสถานอื่นๆ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และรุ่งเรืองของเมือง

การแยกวัดบ้านหรือวัดเมืองกับวัดป่านี้นั้นเป็นไปเพื่อการปฏิบัติเท่านั้น ไม่ได้ขยายไปสู่แนวคิดการแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างบ้านและวัดออกจากกัน

บทบาทของวัดในสมัยหลังพุทธกาล

1. **วัดเป็นศูนย์กลางด้านจิตใจ** การสร้างวัดหลังสมัยพุทธกาลเป็นสัญลักษณ์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานที่อันเป็นที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจ
2. **วัดในฐานะสนับสนุนการปกครองบ้านเมือง** วัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของบ้านเมือง และมีข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม วัดจึงเป็นสถานที่ศูนย์กลางการบริหารจัดการชุมชนเมืองในแต่ละชุมชน

ความต้องการของปัจเจกบุคคล

ก. ลักษณะต้องการทางกายภาพ

- รูปแบบการพัฒนาสิ่งก่อสร้าง
- เน้นการสร้างรายได้ มีการกินดีอยู่ดีเป็นหลัก การให้เช่าที่วัดจัดงาน ให้เช่าพื้นที่จอดรถ รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ก็มุ่งเน้นให้เกิดการตอบสนองความเชื่อทางไสยศาสตร์

ข. ลักษณะต้องการทางด้านจิตใจ

- ย้อนกลับไปสู่คำสอนดั้งเดิม
- ไม่ได้ตอบสนองความต้องการตามแบบที่ความเป็นเมืองต้องการ
- เน้นไปที่วิถีชีวิตที่ถูกต้องเป็นไปตามหลักศาสนา
- แม้จะมีการปรับปรุงก็เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก

ความต้องการของชุมชน

ก. ความต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลาง

วัดเป็นองค์กรทางชุมชนในการพัฒนางานในด้านต่างๆ ด้วยการแจกจ่ายทรัพย์สินสมบัติและความมั่งคั่งไปสู่ผู้ไม่มีหรือผู้ด้อยโอกาส ไม่ว่าจะเป็นคนที่มาทำกินในที่ดินวัด หรือคนที่ยากไร้ ได้อาศัยอาหาร และวัดถูกจากการบริจาคของคนมีเงินพร้อมได้บริจาคให้แก่วัด เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดในลักษณะของระบบอุปถัมภ์ระหว่างชนชั้นปกครองและคนที่ถูกปกครอง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560, หน้า 102-104)

ข. ความต้องการรวมชุมชน

การปฏิบัติศาสนกิจมิได้จำกัดวงอยู่แต่พวกสยามด้วยกันเอง แต่ยังได้คลุมไปถึงชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศสยามด้วย โดยเฉพาะพวกชาวจีนนั้นไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดมาก่อนก็ดี จะسابานตนเป็นพุทธมามกะ แต่งงานกับชาวสยาม ทำบุญสุนทานให้แก่พระภิกษุสงฆ์ ไปวัดเป็นประจำ และเลิกวิธีปฏิบัติของตนแต่เดิม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560, หน้า 101)

รูปแบบวัดกับความต้องการของชุมชน

“การเอาวัดที่เป็นทุนเดิมของชุมชนมาจัดให้ถูกต้องให้เป็นศูนย์รวมและเป็นแหล่งธรรมแหล่งปัญญาของชุมชนนั้น โดยโยงให้วัดช่วยแก้ปัญหาและช่วยพัฒนาชนบท”(พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, หน้า 10-12)

วัดที่เป็นศูนย์กลางการแก้ปัญหาของสังคมที่พิจารณาจากการพัฒนาปัจเจกบุคคลที่มีปัญญามาเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาทั้งทางด้านการพัฒนาจิตใจให้สามารถสนองต่อความต้องการทางวัตถุอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์

PANTONE 108 C

วัดสμανรัตนาราม

วัดกับชุมชน

วัดสมานรัตนาราม

วัดสมานตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง บ้านหมู่ที่ 11 ตำบลบาง
แก้ว (ตำบลไผ่แสวงเดิม) อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ใกล้
กับโครงการเขื่อนทดน้ำบางปะกง มีเนื้อที่ตามหน้าโฉนดที่ตั้ง
วัด 26 ไร่ 3 งาน 50 ตารางวา (ภายหลังปีพุทธศักราช
2552 พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ เจ้าอาวาสองค์
ปัจจุบัน ได้ทำการรวบรวมผู้มีจิตศรัทธา จัดซื้อที่ถวายวัด
จำนวน 14 ไร่ 1 งาน 36 ตารางวา) (กลุ่มงานยุทธศาสตร์
และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2561: 20)

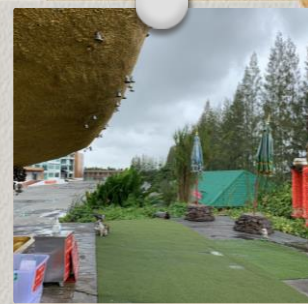
ประวัติความเป็นมา

ยุคแรก

*ขุนสมานจินประชา (เดิมชื่อจ่ายสืบสมาน) ถึงแก่อนิจกรรมลง นางยี่สุนผู้เป็นน้องสาวพร้อมกับภรรยา มีความประสงค์จะสร้างวัดเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ขุนสมานจินประชาผู้ล่วงลับ

*เมื่อ พ.ศ.2422 เมื่อสร้างวัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้ตั้งชื่อวัดว่า “วัดใหม่ขุนสมานเพ็ญนคร” แต่ชาวบ้านโดยทั่วไปมักเรียกว่า “วัดใหม่ขุนสมาน” เป็นวัดราษฎร์ สมัยนั้นเป็นฝ่ายมหานิกาย

*แต่ปกครองไม่นานนัก ผู้สร้างวัดได้ถวายพระในคณะธรรมยุตมีพระครูศิริปัญญาภุมนี (อ่อน เทวนิโพ) เป็นประธานสงฆ์ในการรับถวาย

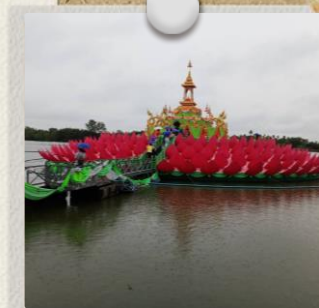

ยุค 2

X มีการค้นพบหลักฐานสำคัญว่า ในปีพุทธศักราช 2522 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประทับที่วัดนี้ โดยหลักฐานที่ว่าได้ถูกบันทึกไว้ในบันทึกการเสด็จประพาสต้นดังนี้ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทางชลมารคผ่านมาได้ทรงแวะเยี่ยมวัดขุนสมานจินประชา ชาวบ้านผู้หนึ่งชื่อ นายเหว่า โพนสุวรรณ์ นำนกกวกเผือกถวาย ณ วัดแห่งนี้ด้วย”

X ต่อมาเมื่อคราวสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จออกตรวจสังฆมณฑลทางเรือตามลำแม่น้ำบางปะกง พระองค์ได้เยี่ยมวัดนี้ และทรงเห็นป้ายวัดไม่สอดคล้องกับชื่อตำบลไผ่แสวก จึงทรงตั้งชื่อวัดเสียใหม่ว่า “วัดไผ่แสวก”

X ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมานานหลายสิบปี ทางราชการได้ยุบตำบลไผ่แสวกไปรวมกับตำบลบางแก้ว เปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่ “วัดสมานรัตนาราม” หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “วัดใหม่ขุนสมาน” จนปัจจุบัน (วัดสมานรัตนาราม, 2554: 96-97)

ยุค 3

X วัดสมานรัตนารามได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ มาตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2500 และได้วางแผนการบูรณะมาเป็นระยะเวลานานจนถึงปี 2542 ปรากฏว่ามีความทรุดโทรมเป็นอันมาก จนกระทั่งพระไพรัตน์ ปัญญารโธ ซึ่งขณะนั้นเป็นเพียงพระลูกวัดได้เข้ากราบขออนุญาตหลวงพ่พระครูสุทธาภิมุข เจ้าอาวาสในขณะนั้นเพื่อดำเนินโครงการต่างๆ และปรึกษาคณะกรรมการวัด พอทุกฝ่ายเห็นด้วยจึงมีการดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะที่ชำรุด และมีการสร้างใหม่โดยมีจุดมุ่งหมายว่าคนจะต้องเข้าวัดมากขึ้น และวัดจะต้องสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนมากขึ้น จนปรากฏเป็นวัดสมานรัตนารามในปัจจุบัน

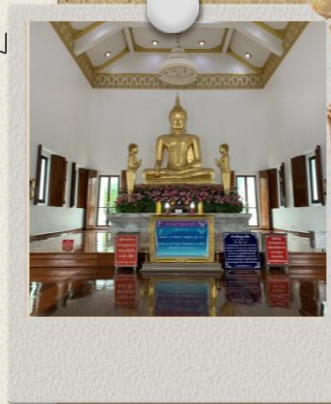
ลักษณะของวัดธรรมยุติกนิกาย

X วัดแบบธรรมยุติกนิกายนั้นได้ออกแบบตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 4 จึงมีลักษณะสำคัญๆ (พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์, 2560)

X 1) รูปแบบอารามของฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เน้นพระวิหารและเจดีย์ มีสัญลักษณ์ทางศาสนา

X 2) รูปแบบสิ่งก่อสร้าง พระพุทธรูป เน้นไปที่การออกแบบสมจริงของความเป็นมนุษย์ การสร้างเจดีย์ ทำตามแบบอย่างโบราณ

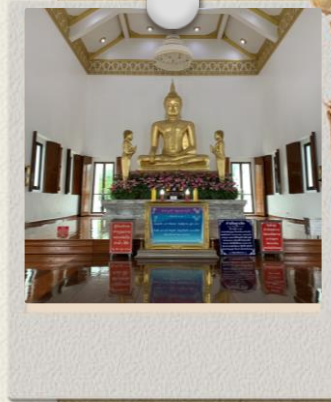
X 3) รูปแบบการสอนธรรม มีวัฒนธรรมการศึกษาแบบใหม่ของพระพุทธศาสนาที่มีเหตุมีผลและร่วมสมัย ส่วนรูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติ วัดธรรมยุติกนิกายนั้นได้นำธรรมเนียมตามแบบราชสำนักเข้ามาสู่ท้องถิ่น (พระไพศาล วิสาโล, 2559)

ลักษณะวัดสมานรัตนาราม

X 1) ลักษณะอาราม มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น สะดุดตา สวยงาม เรียบง่าย ส่วนหลังคาได้รับแรงบันดาลใจจากวัดพระราม 9 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น 15 ล้านบาท ใช้เวลาเพียง 14 เดือน ได้รับพระราชทานุญาตจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ให้ประดิษฐานพระนามาภิไธย สธ. ไว้ที่หน้าบันอุโบสถ

X 2) ลักษณะการสร้างพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปปางลีลาประทานพรองค์ใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำบางปะกง “พระพุทธรูปมหากรุณาคุณประสิทธิ์” โดยการสร้างพระพุทธรูปปางนี้จะมีลักษณะคล้ายกับบุคลิกลักษณะของมนุษย์ทั้งทำย่น การจับมือ ทำย่น อีกทั้งจิตรที่เป็นกรีบให้เห็นชัดขึ้น

ลักษณะที่แตกต่างจากวัดทั่วไป

X 1) ไม่สร้างเจดีย์ วัดสมานรัตนารามไม่นิยมสร้างเจดีย์ เนื่องจากสร้างแล้วต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ลำบากในแง่ของการดูแลรักษา ผู้คนไม่ค่อยสนใจที่จะขึ้นไปไหว้เจดีย์ แต่สนใจไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่า อีกทั้งไม่เหมาะสมกับสภาพอากาศที่ร้อนและสถานที่ไม่เอื้ออำนวย เมื่อผู้คนมาแล้วต้องเดินขึ้นไปไหว้เจดีย์นั้นเป็นเรื่องยากลำบาก

X 2) สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการสอนหลักความเชื่อในเรื่องเทพ อิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ จะเห็นได้จากการสร้างพระพิฆเนศ

X 3) สร้างสิ่งดึงดูดใจ เช่น ผู้ใหญ่ชอบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เด็กหรือเยาวชนก็ชอบการ์ตูนหรือตัวละครในภาพยนตร์ ส่วนวัยรุ่นก็ชอบให้มีจุดนั่งถ่ายรูป และมีจุด check-in ทางวัดจึงได้สร้างตอบสนองทุกเพศ ทุกวัยให้มีความรู้สึกว่าคุณคนได้รับสิ่งที่ต้องการ แม้แต่ร้านกาแฟก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้คนยุคสมัยนี้

บทบาทของวัดสมานรัตนาราม

- 1) วัดเป็นศูนย์กลางด้านกายภาพ วัดมีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่างๆ คือด้านสาธารณประโยชน์ คือ ปรับปรุงและสร้างอาคารโรงเรียนวัด สร้างอุโบสถสีชาวงามตาและพระประธานอุโบสถองค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัด สร้างพระพินเศปางนอนเสวยสุข องค์ใหญ่ที่สุดในโลก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ส่งเสริมให้เกิดอาชีพในชุมชน
- 2) วัดเป็นศูนย์กลางด้านจิตใจ มีอุโบสถสีชาวงามตา พระประธาน พระพินเศ สิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวนมากให้เป็นที่พักพิงทางจิตใจ สร้างสวนป่าเป็นแหล่งศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจ และมีอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม

***บทบาทวัดในสมัยปัจจุบัน

- 1) วัดสายปฏิบัติ 2) วัดสายปรียัติ 3) วัดสายสนับสนุน***

สิ่งก่อสร้างภายในวัดสมานรัตนาราม

- X เสนาสนะภายในวัด พระอุโบสถ ศาลา กุฏิ เมรุ
- X พระพุทธรูป -พระประธานปางมารวิชัยในพระอุโบสถ -พระประธานหน้าวัดริมแม่น้ำ -หลวงพ่อดำ -หลวงพ่อโสธร
- X สิ่งศักดิ์สิทธิ์ -พระพิฆเนศ-พระพิฆเนศ 108 กร -พระโพธิสัตว์กวนอิม -พ่อปู่ฤาษี -พระราหู -จรเข้โหราเทพารักษ์ -พญานาค -พระอิทร์ทางช้างเอราวัณ -พ่อแม่พระฤๅษี
- X อาคาร อาคารปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ -โรงเรียน -โรงพยาบาล - กระถาง

*****สถานที่เน้นความศรัทธาและประโยชน์*****

การบริหารงานของวัด

X การบริหารตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้นให้อำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่เจ้าอาวาสตามมาตรา 37 ที่ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ ก. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด...และตามมาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจดังต่อไปนี้ ก. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด...(อรรถ วิถีเจริญ, 2555: 84)

X การมอบอำนาจหน้าที่ให้เจ้าอาวาสในการบริหารวัดเป็นไปตามกฎหมาย ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พิจารณาว่า ในฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปตามมาตรา 31 (อรรถ วิถีเจริญ, 2555: 83) เกินเลยกว่าการบริหารวัดในสมัยพุทธกาลเป็นการร่วมกันระหว่างเจ้าอาวาสกับพระภิกษุและฆราวาสพิจารณาร่วมกัน แต่ปัจจุบันเป็นการคุ้มครองตามอำนาจกฎหมายและอำนาจที่เจ้าอาวาสตามมาตรา 5 ตรี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561:1) มากกว่าสมัยพุทธกาลเพื่อกำหนดโทษแก่ผู้อยู่ในวัดได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

การบริหารวัดที่ตอบสนองชุมชนกับการบริหารเพื่อตอบสนองพระธรรมวินัย

1. การอนุเคราะห์ตามหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักธรรม เป็นการบริหารวัดให้ได้ประโยชน์แก่การอนุเคราะห์ชุมชนในแง่ของหลักธรรม เช่น ให้ศีล
2. การอนุเคราะห์ตามสิ่งเป็นมงคล จะพบว่า วัดในสมัยนั้นมีสิ่งก่อสร้างเป็นเจดีย์จำนวนมาก เช่นที่กล่าวถึงกรุงเวสาลิน่ารีนรมย์ อุเทนเจดีย์ น่านรีนรมย์ โคตมกเจดีย์น่านรีนรมย์.." (พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค 19/822/386)

***การสร้างมุงการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชน และในแง่ของเจดีย์หรือสิ่งมงคลเพื่อเป็นที่สักการะเคารพบูชาอันชอบด้วยหลักธรรมหรือเกิด
การปฏิบัติตามหลักธรรมมากขึ้น***

การบริหารวัดสมานรัตนาราม

1. วัดแบบสร้างศรัทธา พัฒนาจิตใจ มีความกตัญญู พัฒนาตนเอง มุ่งประโยชน์ การสร้างสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากศรัทธา การสร้างสิ่งต่างๆ ภายในวัดมีรูปแบบ ที่เน้นไปที่ความศรัทธาของคนโดยทั่วไปไม่ใช่เฉพาะของชุมชนรอบวัด
2. การบริหารหมู่คณะ เป็นการปกครองสังฆมบาลี (เจ้าอาวาส), ปรีक्षाผู้ใหญ่, แบ่งหน้าที่ชัดเจน
3. บริหารกิจกรรมของวัด กิจกรรมต่างๆ ในวัดนั้นเริ่มต้นด้วยการหากิจกรรมที่ ชุมชนเข้าถึงง่ายเพราะมองว่า การที่คนจะเข้ามาวัดได้ต้องมีศรัทธาก่อนอื่น เพราะความศรัทธาเป็นเบื้องต้นของการทำกิจกรรมอื่นๆ ในวัด
4. บริหารศาสนสมบัติของสงฆ์หรือของวัด ทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้วัด พระ ประชาชนรณนาถได้นำไปขยายพื้นที่วัดจากประมาณ 27 ไร่เป็น 97 ไร่และ สร้างถาวรวัตถุ

PANTONE 108 C

วัดสมานรัตนารามกับชุมชน

-ความต้องการแบบปัจเจก

-ความต้องการของชุมชน

ความต้องการของปัจเจกบุคคล

ก. ลักษณะต้องการทางกายภาพ

- ความต้องการทางด้านรายได้ที่เพียงพอ มีร้านค้า, อาชีพ
- ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ร้านอาหาร สถานที่พักผ่อน สถานที่ปฏิบัติธรรมมีคนดูแล
- ความต้องการโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถ พัฒนาอาชีพ
- ความต้องการบริหารที่เป็นธรรม การทำงานและเงินตอบแทน ร้านค้า คุณภาพสินค้าและราคาได้มาตรฐาน
- ความต้องการมีตัวตนในสังคม มีสถานที่เพื่อประโยชน์ของทุกคนทุกเพศ อายุ

ความต้องการของปัจเจกบุคคล

ข. ลักษณะต้องการทางด้านจิตใจ

-หลักธรรมภายในวัด -ศรัทธา ศรัทธาทำให้ผู้มาวัดสามารถทำบุญได้ทุกที่ตลอดเวลา **ตึกตาสำหรับให้ร่วมบริจาคสร้างโรงพยาบาลอยู่เต็มไป**

หมด -ทาน การบริจาค -กตัญญู เป็นการโยงให้เห็นกันภายในครอบครัวได้แสดงออกร่วมกัน

-ความต้องการสถานที่สงบและปลอดภัย มีสถานที่ให้พักผ่อน มีคนคอยดูแล และมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรม

-ความต้องการเจริญก้าวหน้าในชีวิต ยึดเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยว

กิจกรรมสนองความต้องการปัจเจกบุคคล

1. การวัดถุสนองความต้องการ ดังคำกล่าวถึงผลสำเร็จของคำอธิษฐานที่ปรากฏอยู่ในองค์พระพิมพ์เนศที่ปรากฏอยู่ในวัดว่า “ชีวิตจะประสบความสุข ความเจริญ ร่ำรวย มั่งมี ศรีสุข มากด้วยลาภยศ เงินทอง มีโชคชัยขึ้นทันตาทันที”
2. สร้างสิ่งต่างๆ ไว้สำหรับทุกเพศ ทุกวัย และทุกความสนใจตามกระแสสังคม ตั้งแต่การสร้างการ์ตูนสำหรับเด็ก สร้างจุด check-in สำหรับวัยรุ่น สร้างร้านกาแฟสำหรับทุกคน สร้างองค์เทพและสถานที่บูชาสำหรับผู้ต้องการความสำเร็จ และที่สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม

ศาสนาอยู่เหนือบริบททางสังคม อารมณ์หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกคนต่างมีพื้นที่ส่วนตัวในการทำกิจกรรมทางศาสนาได้ตลอดช่วงชีวิต

ความต้องการของชุมชน

ก. ความต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลาง
(ทางด้านภูมิปัญญา)

-วัดต้องมีประวัติศาสตร์ การสร้างวัดนั้น
ต้องไม่ใช่แค่การลอกเลียนแบบแบบของวัด
อื่น -วัดไม่มีสถาปัตยกรรม-วัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์
-วัดอนุรักษ์สถาปัตยกรรม พระอุโบสถเป็น
สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น
สะอาดตา สวยงาม เรียบง่าย หน้าต่าง
ประยุกต์แบบจากวัดเทพศิรินทร์

ข. ความต้องการรวมชุมชน (ทางด้าน
กายภาพ)

-ภูมิภาคสมบัติ ที่ตั้งวัดติดแม่น้ำบางปะกง และ
อยู่ในตำแหน่งที่เรียกว่าปากถุงเงินถุงทอง
-ฉายุกสมสมบัติ ร่มไม้ ความสะอาด สถานที่นั่ง
พัก
-บุคคลสมบัติ มีความพร้อมด้วยบุคคลที่ดูแล
และสนใจบุคคลที่มาวัดทุกเพศ ทุกวัย
-คมนาคนสมบัติ มีการจัดสรรให้การเดินทาง
ไม่ลำบาก

กิจกรรมสนองความต้องการชุมชน

1. บุณยะสิ่งที่เป็นศูนย์กลางศรัทธาของชุมชน คือการบุณะพระอุโบสถ
2. พัฒนาวัดบนความศรัทธาของชุมชน คือโรงเรียน โรงพยาบาล มูลนิธิ ตำรวจ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งทางหลวง บรรเทาสาธารณภัย
3. พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ กิจกรรมอบรม แสดงธรรม วันสำคัญ เอื้อเพื่อสถานที่บรรยายธรรม
4. สร้างอาชีพให้ชุมชน ตั้งร้านค้าขายสินค้าภายในวัด

คนในชุมชนมีอาชีพ และมีความสัมพันธ์กันภายในชุมชนผ่านการใช้ ศรัทธาสร้างเป็นวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันได้โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

รูปแบบของผู้นำมีบาร์มี

- X ผู้นำมีบาร์มี (Charismatic Leadership) เป็นผู้ที่ถูกแต่งตั้งขึ้นและมีอำนาจหน้าที่ตามระบบราชการ และวงการศาสนา โดยอำนาจและคำสั่งนั้นเป็นไปตามวัฒนธรรมและมีลักษณะของการเป็นผู้นำทางด้านศีลธรรมที่สามารถนำพาคณะไปสู่เป้าหมายได้ (Joshua Derman, 2012)
- X พระสงฆ์จึงมีการกำหนดเขตในการบริหารจัดการจากกษัตริย์หรือเป็นตัวแทนกษัตริย์ในการทำหน้าที่ทางสังคม เช่น การวางรากฐานการศึกษาแก่เยาวชนในเรื่องการสร้างความรู้เพื่อทำให้ชีวิตดีขึ้น รูปแบบดังกล่าวนี้ทำให้พระสงฆ์เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์จากหน้าที่ๆ ได้รับมา (Max Weber, 2007, 242)

การบริหารงานของเจ้าอาวาสของคณะสงฆ์

- X ด้านการปกครอง ส่งเสริมองค์กร มีปัญญา -ความจำเป็น, เข้าใจชุมชน (พระใหม่ ไม่มีใครศรัทธา), เข้าใจความต้องการ
- X ด้านการศาสนศึกษา การศึกษา เน้นการแก้ปัญหา
- X ด้วยการเผยแผ่เชิงรุก มีบุคลิกด้านความเพียร ต่อปัญหาว่า “ทำไมคนจึงไม่เข้าวัด” เจ้าอาวาสต้องใส่ใจพัฒนาและประชาสัมพันธ์
- X ด้านการสาธารณูปการ ปลูกฝังศรัทธา มีความเมตตาและกตัญญู
- X ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาคุณหลัก เน้นการแก้ปัญหา
- X ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือ เสียสละ -การเป็นผู้นำชุมชน -การเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ

การบริหารแบบองค์กร

- X การวางแผน (Planning) 1) หาจุดเด่นในวัด 2) ไม่สร้างอะไรที่เป็นภาระ 3) การดึงธุรกิจเข้ามาในวัด
- X การจัดองค์กร (Organizing) วัดนั้นมีสถานที่สำหรับบุคคลหลายประเภท
- X การบริหารงานบุคคล (Staffing) งานจะสำเร็จได้ ไม่ใช่เริ่มที่คน แต่ต้องเริ่มที่งาน
- X การอำนวยการ (Directing) ขวราวาสเกี่ยวข้องกับการจัดการร้านค้าและสถานที่ต่างๆ ภายในวัด ส่วนพระนั้นจะอยู่ในฝ่ายพิธีกรรม
- X การประสานงาน (Coordinating) วัดกับชุมชนมีการประสานความช่วยเหลือ
- X การรายงาน (Reporting) รายงานตรงต่อเจ้าอาวาส ส่วนการเงินชี้แจงด้วยบัญชี และการลงมือก่อสร้าง โรงพยาบาล สถานปฏิบัติธรรม
- X งบประมาณ (Budgeting) มาจากการอุปถัมภ์ของประชาชนที่ศรัทธา

การบริหารตามหลักธรรม

- X บริหารตน -ด้านวินัยของพระภิกษุ ท่านเจ้าอาวาสถือว่าการจับเงินทองนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อตนเองแต่เพื่อประโยชน์ไม่ถือว่าผิดพระวินัย -ด้านหลักธรรม เน้นความกตัญญู เสียสละ
- X บริหารหมู่คณะ -เน้นความสามัคคี-ความเป็นธรรม - ยอมรับความจริง -หลักกัลยาณมิตร - ความสามารถและศักยภาพของบุคคล
- X บริหารกิจกรรมของวัด -บริหารกาย ให้มีตลาดชุมชน โรงพยาบาล - ส่งเสริมภูมิปัญญาในแง่ของสินค้าและประเพณีทางศาสนา -ส่งเสริมสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ -กิจกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจ สมุนไพร ศูนย์อนามัย -บริหารจิตใจมีสถานที่สวดมนต์
- X บริหารศาสนสมบัติของสงฆ์ -สร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่ให้คนสนใจ - มีประโยชน์

PANTONE 108 C

ปัญหาวัดที่สนองความ ต้องการของชุมชน

ปัญหาเรื่องพุทธพาณิชย์

1. ความหมายของคำว่าพุทธพาณิชย์ คำว่า พุทธพาณิชย์ ได้ถูกนำมาใช้เรียกถึงการนำสัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนามาเพื่อทำให้กลายเป็นวัตถุในการซื้อขาย (เป้าหมาย end) ขณะที่เจ้าอาวาสให้ความหมายว่า “พุทธพาณิชย์ ไม่ได้มุ่งไปที่การสร้างวัตถุเพื่อประโยชน์ของบุคคลแบบปัจเจกอย่างที่เราเข้าใจ แต่เป็นการสร้างประโยชน์ให้กับทุกคน” (เครื่องมือ mean)
2. การทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นสินค้า การที่วัดจะสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับเคารพบูชาก็ยังคงเป็นคำถามถึงความเหมาะสมว่าควรทำหรือไม่ ถ้าทำได้ควรทำได้มากน้อยแค่ไหน (พระไพศาล วิสาโล, 2559) สิ่งที่เราสร้างต้องเป็นประโยชน์และไม่เป็นภาระ

ปัญหาเรื่องความไม่ยั่งยืนของวัด

“ความไม่ยั่งยืนนั้นมาจากกิเลสเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่เป็นธรรมชาติที่แก้ไขได้ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ต้อง
ฝึกฝนและพัฒนา”

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

เจ้าอาวาสมองว่าการพัฒนาวัดนั้นต้องเอื้อกับ
พระพุทธศาสนาด้วย ถ้าวัดเราเจริญอย่างเดียว แต่
พระพุทธศาสนาหรือวัดที่อื่นแย่งก็ไม่ใช่การพัฒนาจริงๆ
(เจ้าอาวาสวัดสมานรัตนาราม, สัมภาษณ์)

ปัญหาของรูปแบบวัดที่ไม่สอดคล้องกับจารีต

- X วัดสมานรัตนารามเป็นวัดของธรรมยุติกนิกายที่ปฏิเสธความเชื่อเรื่องผีหรือการนับถือพระพุทธรูปศาสนาแบบชาวบ้าน รวมทั้งอคติต่อพระท้องถิ่นซึ่งไม่เคร่งครัดในพระวินัย (พระไพศาล วิสาโล, 2559)
- X การที่สร้างวัดแบบนี้จึงไม่ได้เป็นการสร้างที่สนองความต้องการของพระแต่อย่างใด แต่เป็นการสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ถึงขนาดว่าทางจังหวัดในฝ่ายธรรมยุตส่งพระผู้ใหญ่มาตรวจสอบ แต่พอมาดูแล้วท่านก็ไม่ได้ว่าอะไร เพราะท่านชี้แจงถึงการสร้างว่าเน้นประโยชน์ (พระประชาธรรมนาถ (ไพรัตน์ ปญฺญาธโร), 2559: 96) ท่านสนับสนุนทั้งวัดธรรมยุติกนิกายและวัดมหานิกายในพื้นที่ใกล้เคียง สนับสนุนการปฏิบัติธรรม รวมถึงการสื่อสารก็ต้องการให้คนสัมผัสถึงความเป็นศาสนา มากกว่าจะสัมผัสแค่ความเชื่อของพระพุทธรูปศาสนาอย่างเดียวเท่านั้น

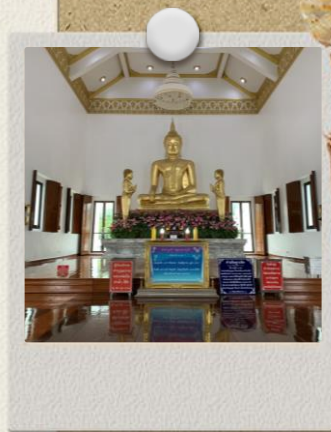

ปัญหาการพัฒนาวัด

“วัดทุกแห่งนั้นไม่สามารถหยุดพัฒนาได้ในแง่ของการสร้างวัดต่างๆ เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้โดยทั่วไป และเมื่อคนมาทำบุญย่อมต้องการเห็นสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นใหม่ ยิ่งเป็นวัดที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับกระแสสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา”

ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่การก่อสร้างวัดแต่อยู่ที่การจัดการวัดเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1. การพัฒนาวัดไม่มีการจัดแบ่งให้ชัดเจน วัดยังคงจัดการแบ่งพื้นที่ไม่ชัดเจน
2. การจัดการด้านสถานที่ยังไม่เหมาะสม ปรับปรุงพื้นที่วัดให้เป็นระเบียบ มีกฎกติกาที่ชัดเจนในแง่ของร้านค้ากับการขายของชำๆ กัน

สรุป

รูปแบบวัดสมานรัตนารามที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน

1. เจ้าอาวาส /ภวະผู้นำ
ศรัทธา/มีหลักปฏิบัติตาม
หน้าที่เจ้าอาวาส/เข้าใจ
บริบทพื้นที่และมีเป้าหมาย

2. รูปแบบการบริหาร
บริหารตามวัตถุประสงค์/มี
ความสัมพันธ์กับชุมชน/
ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์

3. รูปแบบการตอบสนองความ
ต้องการของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมกับ
ทุกกลุ่ม/ส่งเสริมภูมิปัญญาชุมชน/
แก้ปัญหาชุมชน